

8. Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 13.04.2007 р. № 01-8/229 // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 4.
9. Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку: Затверджена розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2003 р. № 49-р та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 1.04.2002 р. за № 317/6605 [Електронний ресурс] / Сайт Антимонопольного комітету України. Законодавство. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua>.
10. Черненко С. Межі товарних ринків / С. Черненко // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2002. – № 2. – С. 29-32.
11. Постанова Вищого господарського суду України від 07 червня 2011 р. у справі № 05/318-10 [Електронний ресурс] / Сайт Вищого господарського суду України. Судові рішення. – Режим доступу : http://arbitr.gov.ua/docs/28_3287499.html.
12. Постанова Вищого господарського суду України від 17 січня 2012 р. у справі № 5023/5613/11 (05/318-10) [Електронний ресурс] / Сайт Вищого господарського суду України. Судові рішення. – Режим доступу : http://arbitr.gov.ua/docs/28_3559586.html.
13. Постанова Вищого господарського суду України від 15 березня 2011 р. № 15/58-10 [Електронний ресурс] / Сайт Вищого господарського суду України. Судові рішення. – Режим доступу : http://vgsu.arbitr.gov.ua/docs/28_3182117.html.

УДК 346.9

ПОНЯТТЯ ТА ЮРИДИЧНИЙ СКЛАД КОРПОРАТИВНОГО СПОРУ CONCEPTS AND LEGAL OFFICIALS CORPORATE LITIGATION

Кравцов О.Л.,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

Стаття присвячена висвітленню змісту поняття «корпоративний спір». Автором розроблені теоретичні засади концепції корпоративного спору як специфічного виду охоронних корпоративних правовідносин, визначений юридичний склад корпоративного спору.

Ключові слова: корпоративний спір, корпоративні права, корпоративні правовідносини, юридичний склад корпоративного спору.

Статья посвящена освещению содержания понятия «корпоративный спор». Автором разработаны теоретические основы концепции корпоративного спора как специфического вида охранных корпоративных правоотношений, определен юридический состав корпоративного спора.

Ключевые слова: корпоративный спор, корпоративные права, корпоративные правоотношения, юридический состав корпоративного спора.

Article is devoted coverage of the notion of a corporate litigation. Author theoretical founded of the concept of corporate litigation as a specific form of protection corporate relations, defined the justice structure of the corporate litigation.

Key words: corporate litigation, corporate rights, corporate relations, justice structure of corporate litigation.

Постановка проблеми. Питання щодо правової природи та змісту корпоративних спорів вже доволі тривалий час перебуває в центрі уваги вчених-правознавців. Корпоративним спорам в цілому й окремим проблемам порушення прав учасників товариств присвячено численні публікації вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких, передовсім, заслуговують на увагу праці Алексєєва Г.В., Бобришева А.Д., Боханової Е.Н. [1], Васильєвої Ю. [2], Чинчикєва В. [3], Губіна Е.П. [4], Уайлі Д. [5], Берле А., Means G. [6], Grossman S. O. [7], Jensen M., Meckling W. [8], Morck R., Shleifer A., Vishny R. [9]. В незалежній Україні окремі види правового спору досліджували в галузевих правових науках О.В. Бринцев, М.В. Жушман, А.Ю. Осадчий, В.А. Сьоміна, Л.В. Лейба, В.В. Лазор, О.М. Обушенко.

Стан дослідження. Сучасними науковцями поняття спору розглядається не тільки з правових, а й з психічних, соціальних і деяких інших аспектів. Проте, єдиного підходу до визначення поняття, змісту та ознак корпоративного спору не має.

Законодавство України також не має визначення поняття «корпоративний спір». Лише зі змісту статті 12 ГПК України можна зрозуміти, що мають місце спори з корпоративних відносин між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, і певна їх частина повинна розглядатися в рамках господарського судочинства.

Тому **метою цієї статті** є розробка основоположних теоретичних засад концепції корпоративного спору як специфічного виду охоронних корпоративних правовідносин. Її новизна полягає у формулюванні оригінального визначення корпоративного спору та обґрунтуванні відповідного наукового підходу до його юридичного складу (юридичної конструкції), який є найбільш адекватним нормам діючого законодавства України.

Виклад основного матеріалу. З методологічної точки зору, щодо правової природи корпоративного спору мож-

ливі два підходи: формальний та матеріальний. В першому акцент робиться на процесуальну сторону вирішення корпоративних спорів, на форму.

Корпоративні спори сьогодні відносяться до категорії господарських справ, але з певним виключенням щодо суб'єктного складу сторін спору. Розгляд господарських справ віднесено до компетенції господарських судів. Відповідно до ч. 1 статті 62 ГПК України, суд відмовляє в прийнятті позовної заяви, якщо заява не підлягає розгляду в господарських судах України, а ст. 80 ГПК України визначає, що за тих же підстав вже порушена справа підлягає припиненню.

П. 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» № 13 від 24.10.2008 р. визначає, що при визначенні підвідомчості (підсудності) справ цієї категорії судам необхідно керуватися поняттям корпоративних прав, визначеним частиною першою статті 167 ГК, згідно з якою, корпоративними є права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації.

Відповідно при такому формальному підході робиться висновок, що оскільки корпоративні спори розглядаються у господарських судах, такі спори слід вважати господарськими спорами. У межах такого підходу господарський спір зводиться виключно до його розв'язання в господарських судах, тобто тільки до його судової форми. Однак, якщо корпоративний спір має альтернативну підвідомчість (господарському суду чи суду загальної юрисдикції), то він буде власне корпоративним спором лише у випадку його розв'язання у порядку господарського судочинства. За цією логікою, до корпоративних спорів не будуть відноситися спори, що витікають з корпоративних правовідносин, однак які вирішуються у цивільному процесуальному порядку.

На наш погляд, при теоретичній інтерпретації корпоративного спору визначальним повинен бути інший – змістовний або матеріально-правовий критерій. Такий

підхід передбачає визначення специфіки корпоративного спору виходячи або з специфіки його суб'єктного складу («суб'єктний підхід»), або з характеру матеріально-правових відносин, з яких він виникає («предметний підхід»).

З точки зору суб'єктного підходу, відповідно до ст. 12 ГПК України, в якості корпоративного розглядається спір, в якому обов'язковою стороною виступає учасник (засновник, акціонер), у тому числі учасник, який вибув, господарських товариств. З цим не можна погодитися хоча б тому, що корпоративні права є суб'єктивними немайновими правами, які можуть передаватися за різних умов третій особі, в тому числі й спадкоємцю, і, відповідно, може виникнути спір про корпоративне право між господарським товариством, його учасниками та цією особою. Крім того, ч. 4 ст. 12 ГПК України прямо вказує, що спори між цими суб'єктами з трудових відносин не відносяться до корпоративних спорів. Але те ж саме можна сказати і про майнові відносини, а також сімейні, фінансові тощо. Відповідно, присутність учасника (засновника, акціонера) в якості сторони спору ще не свідчить про те що цей правовий спір є корпоративним.

На нашу думку, правильним є інший підхід – предметний. Предметний підхід спирається на такі посилки: корпоративні спори виникають тільки з корпоративних відносин, в яких, відповідно, реалізуються норми корпоративного права. На нашу думку, спір можна вважати корпоративним, якщо юридичне питання, що складає сутність спору, є питанням корпоративного права (як інститу-ту цивільного права).

Корпоративні права – права особи на участь у створенні, діяльності, управлінні та припиненні підприємницького товариства, права на отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами, які обумовлені правом власності особи на частку в статутному капіталі підприємницького товариства. Відповідно, корпоративні відносини – це суспільні відносини, пов'язані з набуттям, реалізацією та припиненням корпоративних прав.

Матеріально-правовий підхід дозволяє визначити корпоративний спір виходячи з того, яке матеріально-правове відношення знаходиться у спірному стані та що складає предмет матеріально-правових вимог скаржника.

Саме матеріальне правовідношення, що зв'язує сторони, характеризує та насамперед визначає зміст правового спору. Якщо це правовідношення є корпоративним, спір повинен вважатися корпоративним. Право кожної зі сторін заявляти вимоги та заперечення на захист своїх суб'єктивних прав та законних інтересів у спірному відношенні утворює юридичний зміст матеріального охоронного корпоративного спору. Фактичні дії сторін спору, в яких реалізується право кожної з них заявляти вимоги та заперечення на захист своїх суб'єктивних прав у спірному

відношенні, або, інакше кажучи, на захист свого бачення змісту спірного правовідношення, також можна назвати суперечностями.

Суперечності виникають між сторонами відносно власних прав та обов'язків або законності прийнятих рішень товариства. Саме суб'єктивні корпоративні права та юридичні обов'язки утворюють предмет корпоративного спору. Водночас, суперечності можуть виникнути також щодо самої реалізації прав або належності виконання обов'язку (зловживання правом, неповне або неналежне виконання обов'язку). Таким чином, зазначені права та обов'язки слід розуміти, в тому числі, в аспекті їхньої динаміки, як зміст конкретних правовідносин.

Матеріально-правовий підхід також дозволяє визначити юридичну конструкцію корпоративного спору через такі його основні елементи як сторони, предмет, підстава, виходячи з теорії позову І.М. Зайцева. Спираючись на теорію І.М. Зайцева, треба зазначити, що, з нашої точки зору, структура корпоративного спору природно більш близька до структури позову, аніж до складу правопорушення. Правопорушення є протиправною дією винної особи. Форма та ступінь вини суб'єкта, його мотиви та цілі мають принципове значення для встановлення міри його відповідальності. Корпоративний спір є системою правовірних дій суб'єктів, їх взаємовідносини пов'язані з відновленням суб'єктивного права, його захистом. На практиці саме структура спору обумовлює елементний склад позову, за допомогою якого, в свою чергу, спір стає предметом розгляду суду.

Побудова юридичного складу корпоративного спору повинна спиратися на діюче законодавство України. Легального визначення правового спору або корпоративного спору в законодавстві України немає. Як немає й чітко закріпленого переліку його структурних елементів. Однак такі елементи законодавцем фактично виокремлюються з метою вирішення цілої низки практичних питань. Це сторони корпоративного спору, його предмет та підстава.

Висновки. Таким чином, якщо визначитися, що корпоративний спір є спір між суб'єктами корпоративних прав з приводу корпоративних відносин, то на передній план виходить визначення корпоративних відносин. Підсумовуючи викладене та базуючись на визначенні ч. 4 ст. 12 ГПК України і ст. 167 Господарського кодексу України, але відкидаючи обмеження щодо суб'єктного складу сторін спору, притаманне господарському процесуальному праву, корпоративний спір можна визначити як матеріальне охоронне правовідношення, що виникає між суб'єктами корпоративних правовідносин з приводу суперечностей відносно власних прав та обов'язків та/або законності правових актів товариства, що пов'язані з реалізацією корпоративно-правових норм, і які вирішуються у передбаченому законом порядку. Структурними елементами корпоративного спору є його сторони, предмет та підстава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеев Г.В. Корпоративные конфликты: причины их возникновения и способы преодоления / Г.В. Алексеев, А.Д. Бобрышев, Е.Н. Боханова. – М.: Едиториал, 2002. – 298 с.
2. Васильева Ю. Риски наперечет / Ю. Васильева // Российская Бизнес-газета. – 2009. – № 707(23).
3. Чинчикеев В. Организация корпоративного управления в акционерном обществе / В. Чинчикеев // Акционер. – 2003. – №2-3.
4. Управление и корпоративный контроль в акционерном обществе / под. ред. Е.П. Губина. – М.: Юрист, 1999. – 248 с.
5. Уайли Д. Корпоративное управление. Владельцы, директора и наемные работники АО. – М.: Изд-во «Джон Уайли энд Санз», 1996. – 240 с.
6. Berle A., Means G. The Modern Corporation and Private Property. – N. Y.: MacMillan, 1932.
7. Grossman S., O. Hart. One Share – One Vote and the Market for Corporate Control // Journal for Financial Economics, 1988. – Vol. 20. – P. 175–202.
8. Jensen M., W. Meckling. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Capital Structure // Journal of Financial Economics, 1976. – Vol. 3. – P. 305–360.
9. Morck R., A. Shleifer, R. Vishny. Management Ownership and Market Valuation: an Empirical Analysis // Journal of Financial Economics, 1988. – P. 293–315.